

УДК 330.322:332.1

Звадських Г.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Таврійського державного агротехнологічного університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

METHODICAL APPROACHES TO THE EVALUATION OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE REGION

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено порівняльному аналізу методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості регіонів. Розглянуто науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону. Проведено порівняльний аналіз описових та рейтингових методик, вітчизняних підходів та методик західних агенцій. Встановлено, що рейтингові методики є більш наочними в отриманні економічних результатів, але не враховують регіонального галузевого аспекту, а методики західних агенцій долають цей недолік. Визначено, що жодна з методик не враховує повною мірою екологічний складник інвестиційної привабливості регіону.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, оцінка інвестиційної привабливості регіону, методика.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена сравнительному анализу методических подходов к оценке инвестиционной привлекательности регионов. Рассмотрены существующие научно-методические подходы к оценке инвестиционной привлекательности региона. Проведен сравнительный анализ описательных и рейтинговых методик, отечественных подходов и методик западных агентств. Установлено, что рейтинговые методики являются более наглядными в получении экономических результатов, но не учитывают регионального отраслевого аспекта, а методики западных агентств преодолевают этот недостаток. Определено, что ни одна из методик не учитывает в полной мере экологическую составляющую инвестиционной привлекательности региона.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность, оценка инвестиционной привлекательности региона, методика.

ANNOTATION

The article is sanctified to the comparative analysis of the methodical going near the estimation of investment attractiveness of regions. The existent scientifically-methodical going is considered near the estimation of investment attractiveness of region. The comparative analysis of descriptive and rating methodologies, home approaches and methodologies of western agencies is conducted. It is set that rating methodologies are more evident in the receipt of economic results, but does not take into account a regional branch aspect, and methodologies of western agencies overcome this defect. Certainly, that none of methodologies takes into account the ecological constituent of investment attractiveness of region in a complete measure.

Key words: investments, investment attractiveness, estimation of investment attractiveness of region, methodology.

Постановка проблеми. Важливим фактором забезпечення сталого розвитку економіки країни та становлення її позитивного іміджу на світовій арені є її інвестиційна привабливість. У Світовому рейтингу інвестиційної привабливості, складеному Гамбургським інститутом світової економіки, в 2015 році Україна посіла 130-те місце серед 174 країн світу. Порівняно з

2014 роком наша країна опустилася на 41 сходинку. Сусідами України у рейтингу є Алжир (129 позиція) та Ірак (131 позиція). Перше місце у світі за індексом інвестиційної привабливості займає Гонконг. У п'ятірку лідерів також входять Сингапур, Нідерланди, Швейцарія та Норвегія. Найнижчі місця посідають ЦАР, Судан і Північна Корея [1, с. 19]. Кожний інвестиційний проект має конкретну спрямованість і з найбільшою ефективністю може бути реалізований у тих регіонах, де для цього є найкращі умови. Соціально-економічний розвиток регіонів залежить від рівня їхньої інвестиційної привабливості, а вона є незаперечним чинником стабільного соціально-економічного розвитку регіону і країни загалом. Тому оцінка інвестиційної привабливості регіону є пріоритетним завданням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань інвестиційної привабливості присвячені науково-практичні роботи А. Асаула, І. Бланка, М. Бутка, І. Вахович, О. Гаврилюка, А. Гайдучького, С. Герасименка, З. Герасимчук, С. Іщук, О. Кириленка, Т. Кулініч, Л. Ковальська, О. Кузьміна, І. Комарницького, Л. Мамуль, К. Маркевича, П. Матвієнко, О. Носової, В. Сімонової, А. Пересади, Г. Харламової, Д. Гуданіча, Т. Уманець, Л. Чернюк, Т. Чернявської та ін., а також праці зарубіжних вчених – Дж. Кейнса, К. Макконелла, Ф. Перру, М. Фрідмена, Й. Шумпетера та ін.

Метою статті є аналіз підходів та методів оцінки інвестиційної привабливості регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки ефективність інвестиційної діяльності в регіоні значною мірою визначається рівнем його інвестиційної привабливості, дослідження сутності поняття «інвестиційна привабливість регіону» набуває особливої актуальності. Але відсутність загальноприйнятого визначення цієї категорії привело до того, що не існує єдиного методичного підходу щодо її оцінки. В економічній літературі відсутнє єдине загальновизнане поняття «інвестиційна привабливість регіону».

Численні визначення поняття «інвестиційна привабливість регіону» в економічній літературі містять спільні ознаки. Інвестиційна привабли-

вість розглядається як інтегральний показник доцільності вкладання коштів, рівня задоволення вимог або інтересів інвестора, фінансово-майнового стану регіону та перспектив його розвитку, сукупності зовнішніх та внутрішніх умов [2, с. 92].

Таким чином, необхідно відзначити, що існують різноманітні визначення категорії «інвестиційна привабливість регіону», але, на наш погляд, всебічно охоплює та розкриває її сутність таке визначення: «Інвестиційна привабливість регіону – це сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних та економічних умов функціонування регіону, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів».

Для оцінки інвестиційної привабливості регіону існують різні підходи та методи. Всі сучасні методики можна розділити за двома класифікаційними ознаками, такими як:

- 1) методи обробки даних;
- 2) система показників.

За методами обробки даних можна виділити два підходи – описовий та рейтинговий.

Описовий підхід полягає в описі абсолютних показників, структури та динаміки показників розвитку регіону. Експерт самостійно обирає найбільш значущі показники та формує на їх основі висновки щодо інвестиційного клімату в регіоні. Переважно такий аналіз базується на дослідженні соціально-економічного розвитку регіону [3, с. 293].

Рейтинговий підхід на основі опитувань, як зрозуміло з його назви, базується на опитуванні суб'єктів економічної діяльності регіону, у процесі якого визначають ступінь та напрям впливу тих чи інших факторів. Ці опитування групуються, і на основі інтегрального показника будується загальний рейтинг регіону. Саме ця методика широко впроваджена у практику провідних світових консалтингових та аналітичних агенцій.

Серед усіх підходів до оцінки інвестиційної привабливості регіону саме рейтинговий метод набув найбільшої популярності завдяки простоті використання та забезпеченню задоволення інформаційних потреб різних суб'єктів інвестиційного та суспільно-економічного процесу.

Друга класифікаційна ознака – система показників – забезпечує багато різноманітних підходів до її формування.

Проналізувавши методики оцінки інвестиційної привабливості регіону, можемо дійти таких висновків.

Під час використання описового підходу оцінка може давати змістовні результати, але це залежить від кваліфікації аналітика, який проводить аналіз. Проте така методика вимагає від автора збору великої кількості даних із різних аспектів діяльності та ранжування їх за впливом на інвестиційну привабливість. Результати,

отримані з використанням описового підходу, є громіздкими і складними для аналізу.

Рейтинговий підхід дає більш наочний результат, а процес оцінки є не таким громіздким, як у першому підході. Результат подається у вигляді інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, який лише показує місце регіону серед інших і не вказує напрямів інвестування на цій території, тобто галузі пріоритетного фінансування [4, с. 543].

Всі показники, наведені в описаних нами методиках, можна згрупувати так:

- 1) показники загальноекономічного розвитку;
- 2) показники потенціалу регіону;
- 3) показники ризиків.

Дослідивши методики оцінки інвестиційної привабливості регіону, варто зазначити, що найбільш прийнятною, на наш погляд, є оцінка інвестиційної привабливості регіонів Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), що проводиться за рівнями загально-економічного розвитку; розвитку інвестиційної інфраструктури; ринкових відносин і комерційної інфраструктури; демографічною характеристикою та ступенем безпеки інвестиційної діяльності.

Як відзначалось раніше, інвестиційна привабливість регіону визначається сукупністю чинників. Ці чинники інвестиційних рішень за критерієм незмінності або змінності у часі можна поділити на дві великі групи, такі як «жорсткі» і «м'які» фактори [5, с. 256].

До жорстких факторів належать фактори, дію яких неможливо (або дуже складно) змінити в короткостроковій перспективі. Проте вони значною мірою визначають потенціал регіону та є базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища реалізації інвестиційних проектів. Ця група факторів може бути описана за допомогою офіційних статистичних даних. Так, до цієї групи факторів належать:

1. Географічне розташування області та її площа – розмір (площа) відповідної території, частка земель сільськогосподарського призначення, наявність кордонів з іншими країнами, кількість сусідніх областей, відстань до міст-мільйонників.

2. Природні ресурси – наявність, обсяги, та концентрація ресурсів.

3. Робоча сила – рівень економічної активності, безробіття, освіти, міграції та природного приросту населення, рівень захворюваності та забезпеченість лікарями, що впливає на якість та вартість робочої сили тощо.

4. Науковий потенціал – наявність науково-дослідних установ, технопарків, кількість вищих навчальних закладів та рівень їх акредитації, заклади професійно-технічної освіти в регіоні.

5. Розмір ринку (споживчий сектор) – величина доходів на одну особу, заробітна плата в тих галузях, де частка зайнятих є найбільшою, щільність та кількість населення.

6. Розмір ринку (бізнес-сегмент) – кількість підприємств в області, обсяги інвестицій (в тому числі іноземних), кількість банків у регіоні, ступінь галузевої концентрації, величина валового регіонального продукту.

7. Інфраструктура – щільність автомобільних доріг та залізничних колій, показники водо- та електропостачання.

Група «м'яких» факторів охоплює фактори, які можуть бути змінені протягом відносно короткого періоду та можуть створювати бар'єри для реалізації інвестиційних проектів. Фактори, що належать до цієї групи, переважно стосуються сприйняття економічного середовища інвесторами. Ці фактори можна кількісно оцінити за допомогою методів якісної статистики (тобто через оцінки та очікування економічних агентів, які приймають інвестиційні рішення).

До групи м'яких факторів належать такі підгрупи, як:

1. Діловий клімат. Оцінка проводиться шляхом опитування керівників підприємств щодо кон'юнктури ринку, ділової активності

2. Діловий оптимізм. Те, як підприємства оцінюють майбутній стан економіки регіону та ринків збуту продукції, значною мірою впливає на їхні рішення щодо закупівлі ресурсів, планування обсягів виробництва, збуту тощо. Для інвестора, окрім очікуваного прибутку, найважливішим елементом у прийнятті рішень щодо інвестування є оцінка сукупності ризиків, тобто чинників, які впливають на відхилення реальних результатів виробничо-комерційної діяльності від початкових очікувань (передусім прибутку). У цьому контексті управління очікуваннями інвесторів є одним із головних напрямів діяльності місцевих органів державної влади як елемента заохочення інвестиційної діяльності. Наявність планів розвитку регіону та покращення інвестиційного середовища і, головне, ефективна реалізація таких планів посилює впевненість інвесторів і, таким чином, зменшує ризики, пов'язані з їхньою діяльністю. Для визначення рівня ділового оптимізму використовуються очікування інвесторів щодо зміни кон'юнктури ринку, ділового клімату та оцінка привабливості регіону для започаткування бізнесу.

3. Успішний досвід реалізації інвестиційних проектів. Важливим показником якості інвестиційного клімату та економічної активності є діяльність наявних у регіоні підприємств. Очевидно, що успішний досвід реалізації інвестиційних проектів позитивно впливає на імідж регіону загалом та на його інвестиційну привабливість зокрема. Успішні інвестиційні проекти генерують так званий демонстраційний ефект.

До підгрупи факторів «Правила та процедури» належать такі фактори, як:

1. Ефективність державних органів. Фактор характеризує те, наскільки якісно органи влади

виконують свої обов'язки. Він вимірюється за допомогою оцінки інвесторами ефективності роботи різних державних установ.

2. Адміністративні процедури. Для характеристики цього фактора використовується оцінка інвесторами основних адміністративних процедур, з якими вони стикались у процесі своєї діяльності.

3. Дотримання прав власності. Оскільки право власності є одним із найважливіших інститутів ринкової економіки, важливо оцінити його ефективність у регіональному вимірі. Тому до уваги береться оцінка інвесторами масштабів такого явища, як рейдерство, процесу вирішення спорів щодо прав власності тощо.

4. Корупція. Показник вимірюється через оцінювання інвесторами розповсюдженості явища та його впливу на господарську діяльність.

5. Місцеві податки та інші платежі. З метою залучення додаткових інвестицій місцеві органи влади можуть використовувати податкові та фінансові стимули, які дають змогу зменшити витрати підприємств. Так, наприклад, саме на місцевому рівні визначається величина місцевих податків. Варто також враховувати пільги та стимули, які законодавчо надаються окремих галузям економіки. До уваги береться оцінка інвесторами впливу місцевих податків на їхню діяльність.

6. Відкритість влади. Відкритість влади робить її діяльність зрозумілою і передбачуваною для підприємств, що функціонують у регіоні, тим самим зменшуючи ризики, які пов'язані з рішеннями державних органів на місцях. Для визначення рівня відкритості роботи органів влади опитування містить питання про повноту та швидкість інформування громадськості про прийняті рішення та визначення ступеню залучення керівників підприємств до прийняття важливих для регіону рішень.

На наш погляд, зазначені показники обох груп максимально відображають інвестиційну привабливість регіону та відповідають принципам достатності (всесторонньо характеризують регіон), припустимої мультиколінеарності (небажане дублювання показників), достовірності вихідної інформації (використання статистичних даних) [6, с. 49].

У результаті розрахунків отримується композитний індекс інвестиційної привабливості регіонів, який складається з двох індексів за групами факторів («жорстких» та «м'яких»), які, своєю чергою, складаються з індексів привабливості за кожним окремим фактором у межах відповідної групи.

Висновки. Виходячи з цього, індекс інвестиційної привабливості регіонів розглядається як відносна оцінка якості характеристик регіону, необхідних інвестору для прийняття рішення щодо вкладання коштів.

Вважаємо, що інвестиційна привабливість регіону фактично відображає якість пакету

таких характеристик, тоді як індекс інвестиційної привабливості регіонів є фактично відносною оцінкою такої якості.

За підсумками оцінки інвестиційної привабливості регіонів України 2014 року, проведеної Київським міжнародним інститутом соціології (у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України), I місце зайняла Львівська область, II – Івано-Франківська,

III – Одеська. Замикають рейтинг Закарпатська, Херсонська та Чернівецька області.

За результатами проведеного дослідження інвестиційного середовища Запорізької області експерти КМІС сформувавши низку рекомендацій, реалізація яких сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіону. Рекомендовано вжити заходів із поліпшення захисту інвесторів, посилення боротьби з корупцією, підвищення ефективності роботи органів влади, розвитку транспортної інфраструктури, покращення екологічної ситуації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Індекс інвестиційної привабливості України [2015] [Електронний ресурс] // European Business Association. – Режим доступу: <http://goo.gl/JZfAU6>.
2. Петровська С.А. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз / С.А. Петровська // Механізм регулювання економіки, 2012.– № 2.– С. 90–97.
3. Оніщенко І.О. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи їх вирішення / І.О. Оніщенко // Траектория науки. Электронный научный журнал, 2016. – № 3(8).– С. 289–295.
4. Дудчик О.Ю., Пашикян І.С., Соловійова А.Г. Інвестиційна привабливість України / О.Ю. Дудчик, І.С. Пашикян, А.Г. Соловійова // Економіка і суспільство, 2013.– № 2 .– С. 541–548.
5. Погорелова Т.В., Микитишина Г.Ю. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою статистичних методів / Т.В. Погорелова, Г.Ю. Микитишина // Вісник соціально-економічних досліджень, 2014 рік, випуск 2(53).– С. 251–258.
6. Кузьменко О.В. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів України / О.В. Кузьменко // Економічний ноBELівський вісник, 2015.– № 1 .– С. 46–54.